

مزار صحابه در استانبول

پرفسور الفونس ماریا اشنيدر*

استاد دانشگاه گوتینگن
متخصص برجسته تاریخ بیزانس - اسلام

طوکلو	۱۲۲۳ - ۱۲۵۵ ه. ق. بر شمرده شد	ناحیه ایوان سرای در استانبول - جایگاه قیصران قدیم - امروزه به کاخ‌ها و کلیساهای بیزانسی خود مشهور است، اما در روزگار عثمانیان نیز شهریتهی کمتر از امروز نداشت، زیرا این ناحیه آرامگاه صحابه‌ای است که در خاک بیزانس در غزوات متوالی ^۱ جان باخته‌اند. مزار این صحابه‌را در ایام سلطان محمود دوم
۶- محمد الانصاری: بیرون ایوان سرای.	که به پانزده قبر برآمد، بشرح زیر: مزار جامع علوم انسانی	
۷- کعب: بیرون ایوان سرای	۱- حضرت خالد: (مجهول)	
۸- حاضر: نزدیک اگری قاپو (الباب المعوج، Egri Kapou)	۲- حضرت جابر: در مسجد کوچک مصطفی پاشا.	
۹- شعبه: در اگری قاپو	۳- ابوذر الغفاری.	
۱۰- ابوسعید الخدری: در مسجد القهریه (Kahriye)	۴- شیبیه الخدری: نزدیک مسجد طوکلو دده (Toklu dede)	
۱۱- عبدالله الانصاری: در	۵- حمد الانصاری: بیرون	

1- Canard, *Les expeditions des Arabes contre Constantinople*, in J. As., 208, 67; Hasluck, *Christianity and Islam under the Sultans*, Oxford, 1929, p. 2; Emamzade Esad Efendi, *Feth-i Qastantiniye*, Cple 1285, p. 18.

* Alfons Maria Schneider.

طمرک سلمی (Salma Tomruk)
نزدیک میدان جک

۱۲- ابوالدرداء: نزدیکی
ایوب، نزدیک مسجد قاسم پاشا.

۱۳- سه قبر مجهول در
مسجد کورشونلو مخزن

(Kursunlu makzan) در گلطه
۱۴- حضرت ابوالدرداء: در

اسکدار (Uskudar)

۱۵- ابویوب^۲

مصطفی جنابی، تاریخ نویس
نامی، (به نقل از امام زاده اسعد
افندی در کتاب فتح القسطنطینیة^۳)
از ۷۳ صحابی نام می برد که در
غزو بیزانس شرکت داشته اند،
اما جز ایوب و ابوشیبه به نام
دیگران تصریح نمی کند. خود امام
زاده، غیر از اسامی که در فهرست
بالا آوردیم، از مردی نام می برد
به نام صدیق ابن اسامة بن عامر
که در بیرون باب المعوج بخاک
سپرده شده است. با آنکه امام زاده
جز ایوب و ابوشیبه که در غزوة
سال ۴۸ - ۴۹ هـ. مشارکت
داشته اند از کسی نام نمی برد، ما
می دانیم که ایوب پیش از آنکه به
قسطنطینیة برسد در گذشته بوده
است و علی الارجم در همانجا که
فوت کرده بخاک سپرده شده
است. ابو ایوب به روایتی نیز
خواسته بود تا استخوان هایش را

به دورترین نقطه ای که مسلمانان
دست یافته بودند برده شود، و
این قلمرو دور بیزانس بود. گویا
رومیان نیز تربت او را گرامی
می داشتند اما در منابع بیزانسی در
این مورد سخنی بمیان نیامده
است.

بدون شك جعل وجود مزارات
اصحاب انگیزه های سیاسی داشته
تا متضمن اثبات حقوق مسلمانان
در تملك آن اراضی باشد. ۵

کشف قبر ایوب بسال ۸۶۳ هـ.
۱۴۵۸ م. براسستی قضیه ای غامض
بود. زیرا در منابع موجود چیزی
در این باب نیافته ایم. آنچه می-
دانیم محمد دوم مسجد ایوب و
مزار او را در سال ۱۴۵۸ در
ناحیه ایوب بنا کرد. اما این
مطلب مخالف روایت بسیار قدیمی
است که در Codex Verantianus
مشاهده می کنیم. برحسب این
روایت ایوب از امپراطور بیزانس
زنهار خواست تا بی سلاح وارد
شهر گردد امپراطور روا داشت
ولی بهنگام بازگشت مردم بسوی
او هجوم بردند، ایوب در شهر
بدینسو و آن می گریخت تا به
باب المعوج رسید و چون این در
بسته بود به دردی دیگر پناه برد...
و سرانجام یارانش او را بین دو
دیوار شهر بخاک سپردند. محلی

که ایوب در آنجا بخاک سپرده شد
بسیار معروف است و ممکن نیست
که جائی غیر از قلعه لیون (fortin)
(de Leon) باشد. برخی گفته-
اند که یکی از اصحاب ایوب در
آنجا اسیر گشت و در برج مجاور
زندانی شد و سپس به قتل
رسید و در همان قتلگاه خود مدفون
گردید آنگاه از خاک او سروی
برآمد و چشمه ای زلال جوشید.
این چشمه معروف است و همان
چشمه سن باسیل (St. Basile)
است که رومیان آنرا مقدس
می دانستند. اما کودکس نام این
صحابی را که همراه ایوب بوده است
ذکر نمی کند. برحسب روایت
ابن اثیر^۴ نام این صحابی ابو-
شیبه بود. اما به روایت دیگران
ابوشیبه در بلاد روم - یعنی در
آسیای صغیر - دفن شده است.
امروزه محل قبر ابوشیبه را در
قلعه لیون در سمت راست کوی
قیصران می دانند. مؤلف حدیقه-
الجوامع (۴۳/۱۰) نوشته
است که طوکلودده این آرامگاه را
بنا کرد و خود او نیز در بیرون آن
مدفون است. در آنجا مرقد حمدالله
انصاری، مصطفی افندی مترجم
آثار ابن سینا و امین بخاری صوفی
معروف نیز قرار دارد.
اما شناختن قبور صحابه ای

۲- این فهرست مأخوذ است از نسخه ای خطی که سییل انور آنرا منتشر کرده است: *Fatih devri notlari*, 1, 108, 1948

۳- فتح القسطنطینیة، ص ۱۱.

۴- طبری ۸۶/۲؛ ابن اثیر، اسدالغابة ۱۴۳/۵؛ ابن سعد، کتاب الطبقات الكبير ۴۹/۲۳ (چاپ زاخاؤو)؛ Canard, 70.

5- Hasluck, *Christianity*, 714.

6- Hasluck, *Christianity*, 715; Evliya, Celebi, *Seyahat namé*, I, 75

7- Leunelaius, *Historiae Muslumanae* (Francfort 1951), p. 42.

۸- اسدالغابة ۲۲۸/۵.

۹- بنگرید به کتاب محمد ضیا:

Mehmed Zia, *Istanbul ve Bogzici*, I, 248

که در ردیف ۱، ۵، ۷ - ۹ فهرست
خود ذکر کرده ایم دشوار است.
ابوذر غفاری (ش ۳) در سال
۵۳۲. در نواحی مدینه در گذشته
است و شرکت او و محمد الانصاری

(ش ۶) ۱۰ و ابوسعید الخدری
(ش ۱۰) ۱۱ و ابوالدرداء (ش ۱۲)
که در دمشق گذشته است ۱۲. در
غزوه بیزانس تأکید نشده است.
ابن سعد گوید مردی به نام عبدالله

بن حذیفه (ش ۱۰) در برابر شهر
قسطنطنیه به اسارت گرفته شد،
عمر او را نجات داد و در زمان
عثمان درگذشت. ۱۳.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- ۱۰- ابن الاثیر، ۴/۳۱۲.
- ۱۱- همان کتاب، ۵/۲۱۱.
- ۱۲- ابن سعد، الطبقات، ۲۰۷، ۱۱۷.
- ۱۳- همان کتاب، ۴/۱۳۹.